

Noored ei olnud alati omavahel tuttavad enne abiellumist. Seda tuli ka ette, et poeg oli Eestimaal kraavi kaevamas ja vanemad võtsid suvel tüdruku talusse, võtsid niimoodi pojale naise. See ei ole kaugelt, Tohvri Tooma juures oli nii.

Saarlased olid vaesed, suurt kaasavara tüdrukule ei antud. Aga lehma ja kolm lammast ta sai harilikult. Need olid kihla-loomad.

Enne pulmi pruut käis külas kerjamas. Oma ema oli kaasas, kott käes ja viinapudel säes.

Pruut sõitis kirikusse lina all, läksid kõrvatsega.

Kosilane astus pruudimajja sisse naljasõnaga: Ma otsin seda mullikat, kél valge kõht ja labalad." Lõpuks toodi pruut sisse ja näidati ära. Oli varem peidus mõnes kõrvalruumis. Kosilase tagasisaatmist ette ei tulnud.

Kaasavara igakord tüdruk ei saanud. Seda ei nõutud, sest saarlased olid vaesed inimesed. Armastus pani noored kokku, mitte varandus. Anti kihla-lehm ja kolm lammast, kui võimalik oli.

Vaka kudumine. Pruudil tuli enne pulmi kududa kingitused, mis ta pulmas jagas. Jagamine oli peigmehe kodus.

Pruudi kirst viidi enne pulmi peigmehe koju. Deal olid sees magadisriided ja kingitused, mis pulmas jagati. ~~Mw~~ Selle kaane peal oligi vakajagamine. Kirstu viis pruudipoiss, see oli kolm päeva enne pulmi - ja tema jagas ka selle sisu välja. Kinke anti peigmehe pulmalistele, mitte pruudi omadele.

Pruut viidi peigmehe juurde lina all, seda on üks kord minu silmad näind. See oli vanemal ajal.

Tee peale tehti tökked, kui pulmalised kirikust tulid, palgid või kividest aiad ees. Naabrid ja külarahvas olid teinud. Neile tuli anda õlut ja viina.

Kui vakka jagati, siis oli palju laulu. Kinkide vastu anti pruudile raha. Pruudipoiss löhkus kepiga kirstu kaane peal ja pakkus veimeid.

Kui mina olin pulmajooja, siis kestis pulm terve nädala.

Kui pruut oli esimest hommikut peigmehe kodus, siis käis loomi söötmas. Viskas kindad looma sarvedesse. Lihavaagnasse visa visati ka kinnas.

Pulma kutsuti sugulased, naabreid või külarahvast palju ei kutsutud. "Pulm suguvõsaga, joodud küla lastega".

Pruudi teretamine. Pruut istus peigmehega laua taga, mindi pruuti teretama. Kes soovis õnne, sai napsu. Igaks pani raha, kes napsu sai. Pandi palju raha, isegi kulda.

Kui vakajagamisel raha korjati, siis pruudipoiss ütles:

ACC. N:R M. 11653:63.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Peigmeepoolsed, andke raha, anded saate muidugi! - Poekinke ei olnud sel ajal, ainult raha anti.

Esimene pulm oli pruudikodus, siis peiuhulk (peigmehepoolsed pulmalised) läks pruuti tooma .

Esimene pulmasööök oli pruudil ja peigmehel eraldi laudades: pruut kõrvatsega (ligem sugulane, vallaline pruuttüdruk) ühes lauas ja peigmees jälle teises lauas.

Pulmas tehti valepruute: kes tahes vööras inimene ehtis end pruudiks või mõni mees peigmeheks. Lähemalt ei mäleta.

Pulma viidi toitu: kas terve lammas või vasik, seakints, valged saiad~~ka~~. Kuhu keegi kutsutud oli, sinna viis. Pruudi sugulased - pruudikoju, peiu sugulased peiukoju.

Enne pulmi pruut käis korjamas. Vanamutt oli ees esikäija, julge eit, kel palju juttu oli, käis ees ja jagas ninatubakat, piibutubakat ja viina. Pruudile anti siis villaseid asju. Ka seep või mis tahes aitas.

Kui peiukoju mindi, siis oli võidu kihutamine.

Tanu. Naistel olid tanud, tüdrukutel ei. Enne pruudi kodust ära viimist peigmehe koju oli tanu pähepanek. Seda tehti eraldi, mitte pulmaliste ees. Aidas peigmees pani talle tanu pähe, vanemad olid juures. Jumalasõnaga, laulusalm oli juures.

ACC. N:R

M. 11653:64

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND
—

Pulma ajal tehti rongi, see oli vanema aja pruuditants.
Korjati pruudile raha tantsu juures. Kui tantsiti Mustjala
rongi, siis joosti, käest kinni, igalt poolt läbi, aknast
välja, loomalaudad ja kõik läbi. Kui toas tantsiti, siis kor-
jati raha, väljas oli suur lindamine. Pill kogu aeg tantsi-
jatega kaasas.

19

1. Noorte tutvumine. Mõned said tuttavaks alles siis, kui tuli vaatama. Siis mõni poiss, kui meeldis, andis siis märku, et tuleb kosja. Taludest enamasti saadeti naised kuulama, et kas võib kosja tulla. Minu isa käest oli küsitud linnas. Olid tulnud isa käest küsima, et kas võib tulla. Et kas teil on ka noori lapsi kodus? Jah, seal ikka on ka.

Päris vööräle võidi ka kosja tulla, et oli kaugelt ainult kuulnud. Seda oli aga harvem. Oli ikka kuskil näind või kuulnud.

2. Kõrtsis oli pühapäeva õhtul tants, märdiõhtul või jõuluõhtul käidi ~~mõnikord~~ palvemajas. Või kirikus. Mõnikord poisid pidasid tüdrukuid tee peal kinni. Talgutel oli sügisel ka palju rahvast koos. Teise valla tüdrukutest oli teada, kellel on varandust või muud. Minu ema viidi Võrumaalt Valgamaale. Isa käis laulmas. Möisnikul oli pidu, seal käidi laulmas. Seal nägi minu isa oma tulevast naist.

3. Õhtul käidi ehal, käidi pillidega ukse taga. Meil oli neli öde, meil oli mõnikord vigureid tehtud ukse taga - kividega uks kinni pandud, mõnikord kuusk ukse taga.

Tantsupidusid oli ka, kus oli mitme valla tüdrukuid koos. Eks seal ka poisid valisid endale.

ACC. N:R M. 11653:66.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

4. Elukaaslaste valikul hinnatavad omadused olid ilu, tarkus, osavus, töökus, kuulsus käsitöö oskuse poolest.

5. Varandus oli ka oluline.

7. Enne kosja meelitati tüdrukut, toodi kingitusi. Möni ei võtnud vastu. Poisid kinkisid, toodi rätikuid, sõrmuseid. Tüdrukud poistele kinke ~~ei~~ andnud.

8. Väga kaugel kosjas ei käidud. Aga Tartust Valgani võisid küll mõnikord käia.

9. Meie külast olid head väljapääsuteed, raudtee oli juba ka minua ajal.

10. Ligistikku sugulasi meil väga palju ei olnud.

11. Vanemate otsus oli oluline. Kui vanemad ei lubanud, siis jäi pooleli.

12. Sugulased ka ikka uurisid: kas sa seda tead ja kas seda tead? Kui tuli võõras poiss, siis peeti pikem vahe - kas paar kuud. See aeg siis uuriti, kes poiss on. Öeldi poisile: me mõtleme järele.

13. Mõisnikul ei olnud minu ema ajal juba midagi öelda enam. Minu isa ema oli ori, siis lõuna ajal olid töölised näljas, ema läks pistis leiba igahelale kätte.

14. Vanemad takistasid mõnikord ka laste abiellumist. Avalikult ei tohtinud kellegi vigu nimetada ega laimata. Kuigi arvati, et poiss ei ole tüdruku vääriline.

ACC. N:R M. 11653:67

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

15. Vanemad sundisid tihti lapsi abielluma vastu nende enda tahtmist. Tütred sunniti mehele nagu lambad, nutsid. Kui poisil oli hea talu. Uks tüdruk pandi vägisi ükskord lätlasele. See oli veel joodik mees ka. Isa-ema tahtsid, aga kaua nad koos ei elanud, läksid lahku. Vägisi mehelepanekut oli vanasti tihti.

17. Minu ema ajal käisid vanad naised kodus pruudiga rääkimas: see tahaks kosja tulla. Ukskõik, kes rääkis, võis olla päris vööras.

18. Raudkäsi võeti kosja kaasa. Raudkäsi, see oli vanem meesterahvas, mõni hea söber peigmehele. See pidi olema hea jutuga. Tema pidi kõnesid pidama ja sobitas peigmehe ja pruudi jutule. Minu ema ajal räägiti, et mullikas või midagi on kadunud, mõnikord öeldi, et mingi lind on end siia peitnud. Pruut oli kõrval. Mõni noorem tüdruk eriti ei tulnud nähtavale, sobitaja mees otsis välja. Minu ajal oli veel ka niisama. Otsiti, kus oli. Mina tegin oma tööd köögis edasi. Siis öeldi: siana pead ka siia tulema, külalised on tulnud.

Kinke ei olnud, viina oli kaasas. Pudelit ei tehtud siis lahti, kui kosja vastu ei võetud. Siisei lastud pudelit lahti teha. Pruudi ema ütles: Ega meie ei joo viina, pange

Volga 3

oma viin ära. Siis tähendas see: Vaadake, et saate jälle oma hobuse juurde. Viinapudel oli peigmehe käes. Hobuse peal ei olnud midagi.

Kui oli ära lubatud, siis tulid järgmisel pühapäeval päris kosjad. Siis oli hobune ehitud: kell loogas, et oli kuulda. Siis toodi kingitusi. Mina sain uuri. Siistuli peigmees oma isaga, mõnikord isegi rohkem inimesi. Kinke anti ainult pruudile. Siis oli väike pidu. Siis kosja ajal, kellel oli, pandi sörmus ka siis. Pruudi poolt anti peigmehele kosja ajal ülikonnariie. Et siis jõuab pulma ajaks valmis ömmelda. Teine hommik peigmees sõitis sealt linna (öösel ära ei läinud) ja ostis pruudile riided ja ehted.

Viljandimaal räägiti kosja ajal sellest ka, kui palju kaasavara saab. Seda küsis mõni vanem mees, ninamees, mitte peigmees ise. See vanamees - raudkäsi või mõni sugulane, vanem mees, pidas pikema kõne, et kõik oleks klaar. Et ei oleks pärast enam midagi rääkimist. Paljudes kohtades kaasavarast ei kõneldud.

23. Õpetajamajas käidi ka kihlmas. Pruudipölv oli 2 - 3 nädalat, mõnikord ka kauem, kuni pulmadega hakkama saadi. Mõnel oli vaja kauem oodata - mullikas nuumale panna.

26. Peigmehe varandusliku olukorra kohta uuriti varem järele. Enamasti oli juba enne teada. Mulgimaal mindi ka vöörale kosja.

28. Veimevakk oli juba valmis. Kui ei olnud, aidati seada. Naabritüdrukud käisid abis. Need töid pruudile kingitusi ka, kui oli vaesem ega ise ei jõudnud.

29. Kaasavara viidi ära, kuidas hakkama saadi. Mõnel korral kohe pärast pulmi - hobused-lambad ja pruudi kirst. Kirstu väljaviimisel tehti nalja. Ehiti aiatulpi. Neile, kes tegid auväravaid, alati visati mõni sall või paar kindaid. Kirstuviijad olid pulmarongis kõige ees, need olid tähtsamad. Pärastpoole, minu ajal läks kkrst viimase hobuse peal. Kirst oli vanasti ehitud, lipp oli peal.

Peigmehe pool olid väravate lahtitegijad, kes nõudsid passi. Neile anti viina. Kui ühest talust viiakse teise, siis on praegu ka ikka veel passi nõudmine.

30. Pruut ja peigmees istusid ühe hobuse peal ja sõitsid sama rongiga kaasa. Mõnikord oli pruudi hobune lilledega ehitud.

31. Kirikust tuldi pruudi-koju, siis pärast mindi peigmehe-koju.

32. Tökked. Tükk maad kodust eemal oli tee kinni pandud. Nöuti passi. Taheti pruuti ja peigmeest kinni pidada. Tökke ehitajad olid piirirahvas või kes tahes. Selle juures oli mõnikord mitu tundi käratsemist enne kui läbi saadi. Minu emal oli 2 km kodust niisugune kinnipidamine. Kahes kohas peeti kinni väravate juures. Talve aeg, sai külmetada. Uste peal takistus ei olnud.

Pruudi vastuvõtjad naised viisid pruudi peigmehe kodu sisse ja tutvustasid kohaga. Näidati tube, hiljem loomalauta.

34. Pruudi peitmist ei olnud.

Tanu panemine oli juba pruudi kodus. Peigmehe ema pani tanu ja tegi nalja. Kui peigmehe ema polnud jutukas, siis pani mõni teine. Pruut tõsteti üles, nii peigmees kui pruut. Naised tõstsid pruuti, mehed peigmeest. Poisid tõstsid enne, siis vanemad mehed. Niisamuti enne tüdrukud ja siis naised.

Pruudiõed - need olid pruudi pulmalised, tuttavad ja sõbrannad, kooliõed. Uks nendest tüdrukutest sai pruudi krantsi. Kui peigmehel oli vend, siis tema sai peigmehe mütsti, see pandi tema pähe. Mängiti ja lauldi. Kellele krants pähe pandi, siis see pidi saama järgmiseks mehele.

36. Pruut läks kodust ära nuttes.

37. Nädal pärast pulmi pruut tuli koju. Siis oli väike pidu, päraleajajad. Siis oli pulma lõpp. Kust tuli ja kuhu läks? Käidi nagu seda lõhna ajamas. Siis saadi veel süüa ja juua. Siis käis ainult vähem rahvast koos. Kes siis tulid, töid kingitusi.

Rahakorjamised. Mõnes kohas korjati mõlemal pool. Korjati raha. Mõnikord sai mitusada rubla. Tehti söömaaeg, kui kõik läksid sööma, siis 1 või 2 meest korjasid taldrekutega raha. Minu emavend sai nii 200 rubla. Viin käis ringi, peen viin ja koogid. Kui mehed olid vintis, tahtsid näidata, et nemad võivad rohkem raha panna. See oli nagu võistlus. Pruudi isa või peigmehe isa panid enne, need panid suured summad. Mõnikord raudkäsi pani esimesena. See oli valitud rikkam mees. Raha loeti mitme mehe. Mõnes kohas oli raha lugemise juures tüli, võeti ära. - Mõnes pulmas tehti peigmehe kodus veel uus korjandus.

Tanu paneku juures raha ei korjatud. Viina anti, klaasid käisid ringi. Anti peenviina. Pruut oli viidud kuhugi kõrvale. Seal peeti nõu, kes tanu paneb ja kellele pärg saab. Tehti mäng: kesk tuba istusid peigmees ja pruut. Siis tuli tagant keegi ~~ju~~ salaja ja pani tanu pähe. Enamasti peigmehe ema.

Mörsjanaine - selleks valiti ka mõni targem, kes pruuti

kohendas ja temaga kirikusse sõitis.

Kindaid ja sukki jagati pulmas siis, kui peigmehele oli vendi ja ödesid. Peigmehe emale, kui see oli olemas, pruut valmistas ülikonnariide. Kui isa oli, siis see sai ka kas mütsi või sukad. Need anti pulmade ajal. Pruut jagas. Kui peigmehele oli vendi, siis need said ka midagi, kas kindaid või sukki.

Villakorjamine. See oli enne minu aega - varem pruudid käisid külas, korjasid pesu ja villu. Veimevakka. Käis emaga või tädiga, sel ajal, kui viis pulmakäsku. Kutsus pulma ja siis korjas andeid ka. Vastu ei antud midagi.

39. Pulma kutsuti sugulased ja tuttavad. Kutsumata tulid ka - kontvöörad. Need tulid öhtul. Et need midagi kurja ei teeks, lasti sisse ja anti ka süüa või viina.

41. Söimulaulud. Mis taheti (teistele halba) ütelda, siis üteldi lauluga ära. Osavad lauljad ütlesid kõik üksteisele ära, mis tahtsid. Meelest ära läinud. Pruudi sugulased püüdsid pruuti kiita. Mõnikord hakkasid peigmehe pulmalised pruuti pilkama, nii et pruut nuttis. Peigmeest hakkasid jälle niisamuti pruudi pulmalised oma kaasitustega pilkama. Mõnikord pidid vahekohtunikud vahele astuma.

42. Pruudi ja peigmehe ülestöstmist ei olnud.

44. Noored tantsisid ja mängisid omaette. Kus pillimeest

pulmas ei olnud, siis nooremad sinna pulma ei läinudki. Või kui oli usklike vanainimeste pulm, kes pulma ei pidanud lõbuga, siis ka noored ei läinud sinna pulma, kuigi kutsuti.

45. Raudkäsi oli muidugi ka pulmas. Tema käes olid nagu võtmed, tema oli peigmehe abiline. Tema võis ka esimesena raha taldrekusse panna.

46. Toitu viidi vaga palju kaasa, kas või hukka mingi. Sellepärast peetigi neid pärapulmi; ~~pärapulmi~~ see oli järelpidu nädal pärast pulmi. Mõni tõi siis kohe elulooma (kingituseks), kui arvati, et noorpaarile on tarvis. Vasikas või mullikas. Siis toodi ka mitmesuguseid asju - lambid, toiduriistad. Naised töid enamsti kingitusi - majatarbeid. Minu pulma toodi palju ~~hukka~~ kraami, nii et mitmeid tarbeasju jätkus terveks eluks. Kel oli pulma ajal jäänud kingitus toomata, siis see tõi pärapulma.

49. Kirikuteel oli palju võidukihutamist, nii et mõni sai vigastada. Peigmehe-pruudi sugulased või ~~pruudid~~ mõned peremehed kihutasid, kes tahtsid näidata, et on hea hobune.

Kui pruudi kirstu viidi, siis see oli hell. Seda taheti ümber ajada. Kui pidi tõstma, siis taheti viina.

ACC. N:R

M.11653:74.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Noored poisid, peiupoisid tegid nalja, viisid pruudi kõrvale. Siis peigmees pidi otsima. Andis viina. Mõni võoras naine, mõni vanem naine, püüdis pruudi asemel minna, et kas tunneb ära. Sellele anti ka viina.

Niisuguseid mänge oli, et võeti pruut peigmehe käest ära.

53. Pruut tantsis kõige enne peigmehega. Kui raudkäsi oli noor, siis tantsis kõige enne sellega.

54. Magamaminekuga ühenduses mingeid erilisi kombeid ei tea. Noorik ja peigmees kadusid ära, otsiti taga, ei leitud. Helmes ma nägin, otsiti kaua. Viimaks leiti üles.

20
ACC. N:R M. 11653: 75

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND
—

1) Vahel tuli ka päris vööras kosja: käis kaugemal rikkaid pruute otsimas.

2. Tuttavaks saadi kirikus, palvemajas. Talgutel ka. Kiriku öues hakati pärima, et kus see ja see elab. Seal saadi tuttavaks ka.

4) Vaadati juba ilu~~pe~~ peale. Vanasti see ei olnud tähtis. Minu ema rääkis, et siis vaadati, kes on hea töö inimene.

5) Kaasavara oli ka tähtis. Perepojad ei võtnud kunagi teenijat, vaatasid omasugust.

6) Armastus varem al ajal ei olnud oluline.

7. Muid kingitusi ei antud, kui saia ja kompvekke osteti laadal või kõrtsi juures. Poisid ostsid tüdrukutele.

8. Naisi võeti vahel kaugemalt ka, isegi teisest kihelkonnast. Kaugemale mindi ka koduväiks.

9. Liiklusteed olid meil head, suur maantee läks läbi.

10. Omavahel sugulasi oli külas palju. Minul oli suur suguselts. Vanasti oli ikka palju sugulasi.

11. Isaema otsusest sai mööda ka.

15. Mönikord pandi ka lapsi abielluma vägisi. Kui taheti panna jõukamale. Kui selle võtad, saad kaasavara, kui ei, jääd kaasavarast ilma.

ACC. N:R M. 11653:76.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

18. Neljapäev mindi kosja, siis oli isamees kaasas. Kaugema maa taha mindi hobusega, ligemal käidi jala. Isamees oli kas sugulane või muidu hea tuttav. Jutumees pidi olema. Tuldi mõnda noort kana või noort mullikat otsima. Selleks ajaks oli kutsutud pruudi-majja ka hulka tüdrukuid, tuli siis õige kana nende hulgast üles otsida. Isamees pidi otsima. Kingitusi kosjas ei jagatud.

Kõik see oli minu ema ajal, tema oleks nüüd olnud 94 aastat vana. Tema oli ka Kose kihelkonnast.

Kosilastel oli punast viina kaasas, seda anti kõigile. Pruut pidi esiteks pudeli vastu võtma. Kui pruut ei võtnud, siis oli ka peigmees tagasi lükatud. Seda juhtus ka, et vastu ei võetud.

19. Kinke kosjas ei olnud.

20. Viina jagas isamees. Tema oli see kaupleja.

23. Laupäeval mindi õpetaja juurde. Pruudipölv üle 6 nädala ei kestnud. Ule selle ei loetud, siis tühistati. Kuue nädala sees pidi pulmad peetud plema.

24. Pruut oli peidetud. Kõrvaltoast ükshaaval toodi tüdrukuid: kas see on õige? kas see on õige?

25. Eitavat vastust kosilasele palju ei antud, vanemad eriti vahele ei astunud. Sakslaste juures küll vanemad määrasid.

26. Vanemad peigmehe kodus vaatamas ei käinud, oli juba varem teada.

28. Pruudil oli veimevakk juba ~~emme~~ pulmi valmis. Peigmehe sugulastele anti kõigile kingitusi: sukad-kindad peigmehe vendadele, vanematele särgid, emale pikkade paeltega müts, öele siidrätik. Võõrad käisid abis õmblemas. Ja pruut käis viinaga ringi - käis kosjaviina toomas - siis anti talle ka riideid ja käterätte. Pruut oli siis juba kiriku juures käinud.

Pruudile anti siis ka padjapüüre, vahepitse, mõni vanem inimene andis villu. Sukki-kindaid anti ka. Seda olen mina ise veel näinud. Pruut andis viina vastu. Ta käis üksi. Sel korral pruut võis ka pälma kutsuda, kui soovis, mitte aga kõiki, kes talle ande andsid.

29. Kaasavara viidi ära suures kerstus, see läks koos pulmalistega peigmehe juurde. Jõukamate inimeste juures oli siis peigmehe pool veel kuni kolm päeva pulmi. Kerstu viija oli pruudi poolt kerstupoiiss, see oli ühtlasi pruudi kirikusse sõitja. Mitte peigmees ise ei sõitnud pruudiga kirikusse, vaid see poiiss. Kerstule visati tekk üle, triibuline tekk. Takistada kerstu viimist ei tahetud.

ACC. N:R M. 11653:78.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

32. Kui pulmalised kirikust tulid, siis olid tökked tee peal ees, ei lastud läbi. Kodu ligidal, või kust tuttavate poolt teises külas läbi sõitsid, seal olid tökked ees. Taheti viina, et läbi lasti, pulmaviina. Puulähkritega olid ka õlled kaasas. Õlut anti neile ka. Suure kisaga tuldi, kihutati võidu.

30. Kui pruudi kodus pulmad lõppesid, siis viidi pruut peigmehe koju. Istus peigmehe kõrval. Kirst viidi pulmarongi ees.

Kui kirikust tuldi, siis peiupoiss kihutas hirmsasti, taheti pruuti ära peita. Pruudi sõitja kihutas kiiresti pruudiga ees ja peitis pruudi ära, kas rehetuppa või par-sile. Esimene peiupoiss - peigmehe pulmalistest - pidi peale passima, et ei lase pruuti ära viia. Pruudisõitja oli kas pruudi vend või mõni muu ligem sugulane. Ikka valiti tugevam hobune, et jõuti pruudiga ees ära ja pruut ära peita. Esimene peiupoiss pidi pruudi välja otsima.

~~30~~ 31. Pulma kutsuti sugulased, tuttavad ja sõbrad. Pühapäeva õhtul tulid ka kontvöörad.

Rahakorjamine. Rapla pool linutamise ajal korjatud raha. Kauss olnud laua peal. Siis hüütud: pruudi käsi peal! peigmehe käsi peal! Linutamine oli noorikuks tegemine.

Kirikus käidi siidrätiga. See võeti ära ja pandi tanu pähe. Põll pandi ka noorikule ette. Linutamise ajaks peiupoiss, kes pidi tanu pähe panema, tahtis enda ära peita. Pruudi-söitja pidi teda passima, et ära ei kaoks. Peiupoiss oli mütsi pähepanija. Kas siia kohta? Kas siia kohta? Katsus mütsi igate viisi valesti panna. Põllega niisamuti.

Kosel ei olnud raha ~~panema~~ loopimist.kausi sisse, seal pandi raha põlle: siit on katki ja sealt on katki! See oli põlle lappimine. Peiupoiss pani mütsi pähe, tema vist alustas ka raha põlle panemisega. Kõik pulmalised panid. Kosel erilist võistlust raha andmise juures ei olnud. Raplas küll püüdsid üksteisest suuremaid summasid panna ja hüüdsid: pruudi käsi peal! peigmehe käsi peal!

Kui pruut mitte peigmehe suguseltsile kinke vastu ei andnud, siis tuli tüli.

44. Pulmas oli tants enam noorte jaoks, vanad vaatasid pealt.

45. Isamehel vist pulmas erilist ülesannet ei olnud, oli kosjasobitaja.

46. Pulma viidi vanal ajal toitu kaasa: saialeiba, seasinki ja muud. See oli üsna vanal ajal.

48. Pulmas anti raha, muid kingitusi ei olnud. Kingitused tulid hilisemal ajal. Nädal hiljem tulid kokku ja töid kingitusi. See oli enam linnakomme.

50. Juuksed olid nii tüdrukutel kui naistel sama moodi. Naistel olid mütsid.

52. Pruut tantsis pulmas enam peigmehega.

54. Kui noorpaar magama läks, siis pandi nende jalad salaja kinni. Pandi rätikust tittesid ka neile vahele.

langud - olid vastamisi vanemad: pruudi vanemad ja ja peigmehe langud.

v kahelpool-pulmad - need olid meil harilikud, ühelpool-pulm, see oli vaesuse tundemärk.

Linutamise juures tösteti kolm korda. See ei olnud tähtis, kes töstis. Tüdrukud töstsid pruuti, mehed peigmeest.

pealisjoodud - vist pärast joodi, kui raha põlle pandi, pärast linutamist. Uks müüs viina, teine ostis. Nii korjati peigmehele-pruudile raha.

Kui pruut ei läinud villu jm korjama, siis oldi nagu pahased, et miks ei tulnud. Oli midagi juba tema jaoks valmis varutud.

ACC. N:R M. 11653:8/

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Kui pulmalised kirikust tulid, oli tee kinni pandud. Aedade vahel, kus hobusega kõrvalt mööda ei pääse, olid latid ees või terve puu üle tee lastud. Seda tegid külapoised, keda pulma ei kutsutud. Puu oli lastud kõige okstega, nii et raske oli hobusega üle ajada. Tökke peale oli tehtud auvärav, lipud peal. Kui anti poistele viina, siis lasksid läbi. Takistada taheti pruutpaari.

Kirikust tulles oli võidukihutamine, kes jõuab esimesena öue. Pruutpaaril oli pulmatäkk, see pidi olema hea hobune. Hobust söödeti juba kaua enne pulmi. Pruutpaar pidi kirikuteel olema esimene ja kõige kiirem sõitja. Kui mõnel teisel teati olevat hea hobune, jäeti pulma kutsumata.

Tökke juures oli valve: seda peeti silmas lähimas talus, kus poisid pulmalisi ootasid. Pulmalised ise tæd avada ei tohtinud, pidid minema talusse poisse kutsuma ja neile viina pakkuma.

Kiriku juures nooremad külapoised pulmaliste seas tegid hobuseid rakkest lahti, et ei saaks kiiresti tulema ja oleks endal võimalik ette jõuda.

Joodi pruudi ja peigmehe terviseks, rahakogumist kindlasti ei mäleta. Põllepappimist kuulnud, aga midagi kindlamat ei tea.

ACC. Nr: M. 11653:82.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Pruudi kirst, veimevakk, toodi enne pulmi peigmehe koju. selles olid tekid-padjad ja pesu. Jöukamast talust anti tüdrukule kaasa ka hobune ja raha.

Poiss ei teadnu igakord, kust naist võtta. Oma küla tüdrukud olid teada, aga otsiti kaugemalt paremaid. Vaadati mõni tuttav mees, kes pidi hakkama sobivat tüdrukut oma tutvusringkonnas otsima. Viina eest. Minu isale otsiti pruut Mallast. Sobitaja käis suuremate pühade ajal kiriku värava taga passimas, kiriku värava taga naist otsimas. Nõuded olid, et oleks talust pärit, töökas, et oleks kaasavara. Kõik tuli järele uurida.

Kui kõik oli järele uuritud, siis ühel laupäeva õhtul mindi "pulli ostma". Hakati kõõgis pulli kauplema, aga tütreid ei tule tagatoast välja. Mehed võtsid viina, aga tahtsid tüdrukuid ka näha. Minu ema oli olnud noorelt ilus, oli jõukast talust pärit ka. Seekord ei saadud tüdrukutega jutule, aga kiriku-värvavas käidi edasi tutvust arendamas. Kosjasobitaja pidi saama kõige pealt vanematega kokkupeppele, alles siis võidi kosja minna.

Kui vanemate nõusolek oli saadud ja tüdrukuga ka vajalikul määral tuttav, võidi kosja minna. See oli äial ette teada ka. Hobusele pandi kellad peale, kaasas oli seesama sobitaja, nüüd juba isamehena. Pruut peitis enda külaliste tulekul ära. Kosjas käidi mingit looma otsimas.

ACC. N:R M. 11653:83.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Kosja sõideti alati kahekesi, kosilasel oli isamees kaasas. Isameheks oli mõni vanem mees, nimetati kosjasobitajaks. Mindi tüdruku majasse teed küsima. Hakati pererahvaga napsu tegema, pärast kutsuti tütar ka lagedale. Tüdruk oli esialgu kõrval. Viinapudel oli kosjasobitaja käes. Peigmees pidi olema arg. Pärast jäeti kosilane tüdrukuga kahekesi kambrisse, teised istusid köögis.

Pulmad alustati pruudikodus ja suurem osa peost toimus siin. Pärast sõideti peigmehe juurest läbi ja viidi pruut koju.

Kosilane võis saada ka eitava vastuse. Anti mõista, et ta ei ole sobiv, tütar ei tulnud üldse välja. Juhatati teed teise tallu, kus oli ka tütreid. Viina ei võetud vastu. - Kaugel kosjas ei käidud, naabrivallas või naaberkihelkonnas kõige enam.

Kaasavaraks sai tüdruk lehma ja lambaid, lammaste arv olnes vanemate jõukusest. Kirstu sai ta kangaid ja pesu. Rahast ei räägitud. Kaasavara asjas lepiti enamasti hiljem kokku. See viidi peigmehe koju nädal pärast pulmi.

Enne pulmi käisid naabritüdrukud abis pruudil õmblemas. Pruut valmistas kingitusi - ämmale ja peigmehe omastele.

22
Pulma teisel päeval, kui rahvas oli purjus ja südamed hel-
ded, siis algas põllelappimine. Hakti pruudi põlle kingitusi
andma - raha ja väärtasju. See oli pärast hommikusööki. Pruut
istus laua juures, pulmalised käisid tema ümbert läbi. Pöll
oli nii kinni, et ei olnud näha, mis sisse pandi. Kõik pulma-
lised pidid osa võtma. Alla hõbedat (vaskraha) ei tohtinud põl-
le panna, kuldraha pandi ka.

Kui pruut sõitis peigmehe koju, oli tee mõnes kohas kinni
pandud. Puuksad olid ees, aga sealt võis läbi sõita. Mõnes
kitsas teekohas oli pesuküna veega pandud tee äärde. Sellest
pritsiti pulmalisi. Ratsahobustega käidi enne peigmehe juurest
maad kuulamas, et kas pruut tuleb. Hobused olid valgete lina-
dega kaetud. Ratsanikkudeks olid peigmehe tuttavad. Pruudi too-
jateks olid peigmees ja peigmehe ema. Tökete juures valvet ei
olnud, viinanõudmist polnud.

Enne kui hakati pruuti peigmehekoju viima, peitis pruut
enda ära. Peigmehe pulmalised pidid välja nuhkima.

Pulmad kestsid kuni nädal aega. Selle järele hinnati talu
rikkust, kui kaua pulmi peeti. Peale kutsutud külaliste tuli
ka kontvööraid. Neile anti ka süüa. Isamehel oli auplats pruu-
di ja peigmehe vanemate kõrval pulmalauas. Toitu pulma kaasa ei
toodud. Pruut villu kerjamas ei käinud.

Kirikust tulles oli võiduajamine. Kellel head hobused olid,

22
ACC. N:R M.11653:85.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

püüdsid üksteisest mööda kihutada. Kosja sõites pidi olema täkk.

Tanu pandi pähe põllepappimise ajaks. Tanud olid kõrged mütsid, selle pähepanijaks olid pruudi sõbrannad. Selle ajani oli pruut pulmas palja peaga.

Nädal pärast pulmi toodi pruudi kaasavara ära, siis olid lähemad sugulased pulmamajas veel koos. Kosjasobitaja pidi tingimata kohal olema, kes kontrollis, kas lubatud kaasavara on antud. Kingitusi toodi ka veel - kes vooditeki, kes pöran-dariide või midagi muud.

23

17. Valheltsobitajaid enne kosjaskäiku ei ole tavitatud.

18. Kosjas käidi reede öhtul. Seal oli isamees ja üks pruudi poolt sugulane naine (nime ei mäleta). Reede öhtul oli kosjaskäik ja viinajoomine, laupäeval mindi õpetaja juurde kihlama. Isamees oli peigmehe poolt sugulane ja naine oli pruudi poolt sugulane. Sobitamiskaup käis nii, et mindi midagi midagi ostma ja kaubeldi selle juures. Taheti osta puula (noort lehma). Tegelikult mingit ostmist ega müümist ei olnud. Lõpuks läks kaup tütre peale. Tüdruk oli häbelik ja hoidis kõrvale, peidus otse ei olnud.

Peigmehele oli kaasas kinke pruudi emale - kleidiriideid, suurrätikuid jm., kuidas kellelgi jõudu oli. Raha oli juba ennem antud. Varem salaja oli peigmees maksnud raha. Uks oli maksnud seal pruudile 200 rubla. Sõrmus anti ka juba ennem, sõrmuseid läks kihluse aeg tarvis.

ACC. N:R M. 11653:87

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Viin oli peigmehe poolt. Joodi nii, et olid püksata ja mütsata. Pruudi poolt oli ka enneette valmistatud, oli ölut tehtud.

Kosilase tagasi saatmist siis enam ette ei tulnud. Uhte juhtumit ma tean - Inglise mõisast oli kord kosi-lane tunud, tuli laupäeva hommikul hilja. Tüdruk oli vahepeal teisele ära lubanud ja kihlama läinud.

Kihlamas käidi kahe hobusega. Pruut ja peigmees olid ühes rees, isamees ja naine olid teises.

Kaugema maa tagant käidi kosjas ka hobusega - ölle ankur ja viina ankur peal. Viina jagas kosjas isamees.

28. Kaasavara läks ilma kauplemata. Kui noorik oli peigmehe juurde ära viidud, siis viidi kaasavara. Tavaliselt oli pruudil viia: lehm, 2 - 3 lammast, seapörsas. Raha anti tütrele muidugi ka.

Kui olid pealejoodud, siis sai pruut kõik raha endale (vt. allpool).

29. Kaasavara viidi peigmehe juurde siis, kui pulmad mööda olid. Pruudi kirst viidi pulmade ajal, selle sees olid anded: kõigile pulmalistele jagati paar sukki ja paar kindaid. Mõnel oli pulmas 60 paari abielurahvast, ise veel noored. Ühe s kohas olime 7 päeva pülas. Ande pidi olema palju, neid anti igale pulmalisele.

Andide jagamine oli peigmehe kodus teise pulmapäeva pealelõunal. Võeti suur voodilina, kõik anded pandi sinna sisse. Üks peigmehe poolt pulmaline - teda hüüti peiupoiss - võttis kõik anded linaga selga. Siis läksid kõik tuppa tantsima. Pruut ja peigmees istusid siis juba ühe laua taga (pruudi majas olid nad olnud veel eraldi). Siis pandi see lina täis nooriku ette, ta hakkas neid välja jagama, väljajagajad olid peiupoisid. Kingi saajad peitsid end ära, neid tuli kaua otsida. Peitsid end voodite alla ja öue. Kes sai anni, see läks siis põrandale tantsima - andide kimp olal.

Kes olid ligemad peigmehe sugulased, need said pruudilt ilusamad annid: peigmehe isa, ema, õed-vennad. Need said ilusamad asjad ja rohkem.

Siis tuli pealejoot. Siis olid kõige kangemad need, kes said kõige enam taldrekuid katki lüüa. Uks kast oli laual, sel oli riie peal, sinna pandi raha.

Laual oli taldrek, sinna visati rublatükk nii, et taldrek katki läks. Mida rohkem nii taldrekuid katki visati, seda suurem õnn pidi abielupaaril olema. Taldrekust visati siis raha kasti. Anti ikka 10 rubla. Kui raha pandi, siis anti peale magusat viina. Õeldi selle juures: joo ja maksa! Pealejoodu raha-kogumine oli nii, et see pressiti välja: joo ja maksa!

Kui pealejoot oli, siis pidid tüdrukud tantsima ringtantsu - käest kinni, ringis. Peigmehe sugulased viskasid raha ennem, kaugemad sugulased jäid viimaseks. Mingit võistlust suuremate summade andmise peale ei olnud.

ACC. N:R M. 11653:90.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Pulm algas pühapäeva hommikul pruudi kodus. Kirikusse mindi nii, et pruudi sugulased läksid pruudikodust, peigmehe sugulased olid kogunenud peigmehekoju ja läksid sealt. Kokku saadi siis kiriku juures. Pruudi kõrval istus see naine, kes kihluse ajalgi. Alati, kui oli asjatalitust, öien-
das see naine.

Vastakuti laulmine. Pruut pandi aita kinni, oli omalt poolt pulmalistega aida. Peigmehe sugulased tulid aida ukse taha laulma. See oli kirikust tuleku öhtul. Taheti pruuti mustata, tehti nagu pruut ei ole nende meele järele. Et -
"on see nina, mis tal on? Nina nagu Nissi kiriku torn! Hambad nagu alasepakud!" Peigmeest kinni ei pandud, teda ei mustatud.

Kui pruudi majast peigmehe majasse mindi, siis läksid lähetajad ees. Ka pruudi kerst viidi siis andidega ees peigmehe juurde. Lähetajad olid pruudi poolt sugulased, läksid pruudi majast umbes $\frac{1}{2}$ tundi või tund enne. Nendega oli kerst,

kerstul oli punane tekk peal, hobustel olid kurinad või kellaad kaelas. Lähetajaid oli mitu hobust, aga kerstuhobune oli kõige ees. Kerstu kõrval istus isamees.

Tökkes olid tee peal - külainimesed tõmbasid ketid ühest väravapostist teise, et läbi ei pääse. Pidi viina andma, siis lasti läbi. Valve oli lähedal, tahtsid viina saada.

Teine kord, kui pruut viidi, siis oli ka tee kinni. Oli üks laul selle kohta. (Ei mäleta).

Pruudi sugulased laulsid peigmehe koju jõudes: Ei ma pole tulnud süüa pärast/ süüa pärast, saada pärast./ Ma tulin öde saatemajje,/ öde kohta vaatemajje,/ kas teda viiakse vilja salve/ või kas pannakse orasaeda./ Kas on õues õunapuid/ toa taga tikerpuid.

Vanad eided kõõrutasid palju laulda, vastamisi lauldi. Peigmehe sugulased, kes ootasid tulijaid, ja need, kes läksid pruudi majast, laulsid vastamisi. Pilgati ja lepiti.

Pruut peideti siis ära, kui kirikust tulid, siis pandi

pruut aita. See oli nii, et tema oli teise hobuse peal, need sõitsid rutem koju ja lähetajad poisid (pruudi sugulased) peitsid pruudi aita. Siis tulid teised ja hakkasid aita sisse nõudma. Siis tuligi lauluga vastastikku söimamine.

Uks päev-öö oli pulm pruudi juures, siis peigmehe juures 2 - 3 päeva. Aga oli ka pulmi, kus oldi koos 6 päeva. See oli jõukuse järgi.

Pruudi viis peigmehe-koju isamees. Kirikusse sõitis peigmees oma hobusega, pruut oma sugulastega.

Kirikust tulles pruut viidi kõige ees, tee peal oli kihutamist ja karjumist. Pruudi pärast kihutamist minu ajal ei olnud. Ka pruudi aita panemine kadus sel ajal juba ära. Oli vana mood.

Tanu pähepanek. Peigmehe ema pani pruudile tanu pähe.

Pruudil oli enne peas roosikramts. Peigmehe majas teisel pulmahommikul pruudi ema pani talle tanu pähe ja pölle ette.

Siis algas põlle lappimine. Pandi raha põlle, väiksemad summad. Kirju põll oli pruudil ees, raha pandi kirjade peale. Õeldi, et põll om katki, vaja lappida. - Roosikrants oli steariinist, hiljem oli see mirdist. Kui roosikrants oli pruudi peast ära võetud, siis pandi see ühe tüdruku pähe ja peigmehe müts ühe poisi pähe. Pruudi silmad olid seotud ja tüdrukud tantsisid ringis, siis pruut pani oma pärja kellegi pähe. Niisamuti pani peigmees oma mütsi. Kogu ringmängu aeg lauldi laulu: Me pruudipärga punume.

Pärast tanu pähe panemist tuli ette pruudi tõstmist. Harilik ei olnud. Peiupoisid tõstsid.

46. Pulma viidi toitu. Enamasti viidi leiba ja üks sink, liha, pütiga võid. Minu ajal seda kommet enam ei olnud.

47. Pruut käis korjamas. Andis viina, siis inimesed andsid talle villu ja lõnga. Käis üksinda. Viin, mida ta jagas, oli magus viin. Korjas enam tuttavate käest, aga mäni käis ka pere-perelt küla-külalt läbi. Umbruskonna inimesed pidid

aitama ka tal kududa.

54. Nädal pärast pulmi oli langujoot. Seal käisid ainult kõige lähemad sugulased, enamasti oldi koos pruudi isa-ema juures. Seal käidi koos, kelle juurest noor ära läks. Kui peigmees läks koduväiks, siis olid langujoodud peigmehe vanemate juures ja kui noorik viidi peigmehe koju, siis olid langujoodud jälle pruudi isakodus. Joodi ja söödi. Isegi teisel hommikul jätkus veel pidu. Seal kingitusi enam ei antud.

Langud olid pruudi ja peigmehe vanemad. Langujoodul olid koos langud ja mõlemapoolsed õed-vennad (nii pruudi kui peigmehe poolt).

53. Noorpaari magamamineku puhul ei olnud erilisi kombeid. Hommikul lauldi nad üles. Peigmehe ema laulis nad üles ja sai selle eest ühe põlle.

Kahed anded anti: kihluse ajal anti peigmehe isale-emale, mõnikord ka peigmehe vendadele-õdedele andide kimp. Peigmehe ema sai kihluse ajal mütsi. Peigmees kinkis pruudi emale

kleidiride.

Kui pruut jättis vanematega jumalaga, siis oli palju nuttu.

15. Vanemad tahtsid rikast. Niihästi pojale naiseks kui tütrele meheks. Tuli ka ette, et vanemad end noorte abiellumisel vahele segasid ja selle ära keelasid. Eriti siis, kui peigmees oli vaene või joodik, või kui oli 3-päevamees.

Meie külas oli omavahel sugulasi vähe. Kuid seal ligidal oli üks küla, kus sugulased omavahel abiellusid. Ei lastud vöörast sinna külasse tuua ega abielluda kaugemalt inimestega. Lapsed olid seal vigased.

Päris vööras kosilane tuli harvem. Selline vöis tulla näit. lesknaistele. Tuli kuulu järele, naine ei olnud ennem näinud.

Sugulaste arvamist noorte abiellumisel palju ei küsitud. Pruudi isa mõnikord, enne kui kaubad tööeks läksid, küsis mõne sugulase käest nõu. See oli ju saladus, aga keda just hästi usaldas, siis selle käest mõnikord küsis.